

ABSZURDUMOK ABSZURDUMA (II.)

Háborús napló

UTASI CSABA

Május 1.

Szokatlanul csöndes éjszaka.

Este kinn ácsorogtam a teraszon. „A hold ma oly kerek” – motyogtam magam elé, miközben a Naftagas felől emelkedő füstoszlopot nézegettem. Nagyon messze, délen, légvédelmi lövedékek pukkantak hangtalanul.

Gyönyörűen süt a nap, áldott békesség ül a városon, pedig hamarosan a *harmadik fázis* következik.

A NATO ártatlan áldozatokat szedő bombázása kapcsán többször eszembe jut, hogy bizony a véletlen célpontok között a mi házuk is ott lehet. Hisz a napokban Szófia külvárosában csapódott be egy eltévedt rakéta. De aztán mindig arra gondolok, hogy a valószínűségszámítás szerint roppant kicsi annak lehetősége, hogy épp bennünket találjanak telibe. S ha mégis, akkor egye meg a fene az egészet. Akkor úgysem kerülhetjük el a végzetet, óvóhelyen sem!

Az Újvidéki Rádió továbbra sem hallható. Úgy gondolom, nem is tesznek érte sokat, hogy hallhassuk. Nemsokára megjelenik a *Híd*nak az a száma, amelybe nem tudtam írni. A Csuka-dolgozatom azonban nyolc hónap után mégiscsak benne lesz.

Ma cseveget, holnap rántott húst eszünk, nem egészen nyugodt lélekkel. Amint a hentesnél vártam, hogy sorra kerüljek, bekóválygott egy sovány, toprongyos atyafi, s afelől érdeklődött, van-e csont. Nem volt. – Igen, csont nincs, de azért egyesek pecsenyét fognak zabálni máma – mondta sóhajtván, s ilyenkor az emberben megmozdul valami, hogy hát, Istenem, legalább az anyagiak terén miért nem lehet viszonylagos egyenlőség közöttünk ezen a pusztulásra ítélt világon.

A magyar értelmiségiek egy csoportja, Konrád György „vezérletével”, az agresszió azonnali leállítását követeli, ám ugyanakkor elítéli a kosovói etnikai

tisztogatást is. Ez így jó. Ez a kettősség biztató jele. Thürmer Gyula viszont a Kodály köröndre hívta híveit, de csakis az agresszió megszüntetését követeli. Mert kommunista, mert a szemellenzős gondolkodás foglya. Mert percemberke.

A belgrádi rádióban még mindig így szól az ige: „horde belosvetskog šljama”; „Klintonova krvava orgijanja”; „gnusna i krvoločna armada NATO-a”; „krvožedna Madlen Olbrajt” stb. Az enyhülés azonban mégis a levegőben van már. Mintha csillapulna a vész ordítása. Remélem, nem a verőfényes tavaszi, sőt nyári nap téveszt meg. De hogy mi vár ránk a borzalom után, ugyan ki tudná megmondani? S lesz-e, aki a meggyötört albán menekülteken segíteni tud? Vagy lenyeli a világot a kiüzetést? – Persze hogy lenyeli! Azért világ!

Priština és Podujevo között rakétatalálat érte a Niš ekspresz autóbuszát. Több mint negyven halott. Iszonyat.

Május 2.

Sokáig nem tudtam elaludni, mintha sejtettem volna, hogy újra nehéz éjszaka vár ránk. Két óra előtt arra riadtam föl, hogy intenzíven működik a légvédelem. Az ablakhoz ugrottam. A gépek vonulása jól hallatszott. Aztán egyszer csak, hatalmas vörös fénnel, egymás után két találat érte a Naftagast. A detonáció oly erős volt, hogy megmozgatta a nyitott ablakszárnyakat és függönyöket. P. már előbb fent volt. Meséli, hogy a támadás előtt ezúttal is vadul ugattak a kutyák. Masszív füstfelhő gomolyog újra a Naftagas fölött.

Csurka István tovább szarakodik. A *Vasárnapi újság*ban fejtegette revizionista nézeteit, számolva azzal is, hogy a vajdasági magyarságot atrocitások érhetik. Uram, könyörgöm, ne dőzsölgjön a mi számlánkra!

Martonyi János ismét okosan, higgadtan beszélt, s fölhívta a figyelmet a Csurka-féle nézetek minden veszélyére.

A nyugati világ változatlanul kreténkedik. Hosszú éveken át gazdasági embargóval sújtotta az országot, melyet a rezsimeg sem érzett. Sőt, a zárlat ellenére pöffeszkedően gazdagodott, a többség meg nyelte a békát. Most ugyan-ez folytatódik. Állítólag a vadkanra akarnak lecsapni, de az erőszaktól mindenki inkább szenved, mint a kisstílusú diktátor. Nem feledhetjük persze, hogy az amerikai fegyvergyártás most majd föllendül, tovább növelve a fogyasztói zápuftságot az óceánon túl.

Különös élmény: a bombázás hetei alatt egyre erősödik bennem az érzés, hogy innen elmennem nem lehet. Ha el nem űznek, nem is megyek én már sehova.

Tizenkettő huszonöt: nagy robbanás. A szirénák csak percekkel később szólalnak meg. Feltehetőleg újra a Naftagasról van szó. – Állítólag csak hangrobbanás volt.

Május 3.

Tegnap este huszonegy ötvenkor, páratlan légvédelmi tüzelés kíséretében, előbb az utcai világítás aludt ki, majd az egész városra sötétség zuhant. Csak a hold buzgólkodott, miközben a Naftagas felől csöndben, kísértetiesen bodorodott, gomolygott a füst. Nem sokkal később gyengült a víz nyomása, majd el is ment a víz. A szerbiai rádiók mind elhallgattak. Zomborból E. hívott föl tizenegy felé, hogy tudom-e, mi van. Sajnos, nem mondhattam semmit. Végül sikerült elkapnom a Pan rádiót, amely ötpercenként bementa, hogy a gonosztevők az obrenovaci hőerművet bombázták. Erre megriadtam. Ha komoly a baj, lebénul itt minden, de minden.

Az éjszaka folyamán megjött az áram, a víz is. Reggel még a bojleret is bekapcsoltam. Aztán most újra se áram, se víz. Csak abban reménykedek, hogy mégiscsak összefoltozzák a hálózatot, s ha másképp nem megy, legalább néhány órára mindenki kap áramot.

A Naftagast újabb támadás érte az éjjel. A füstfelhő most jóval közelebb van hozzánk. Mintha nyári zivatar készülődne, besötétedett. Különös, nagy csönd ül a városon. Csak egy kismadár énekel torkaszakadtából.

Megjött az áram és a víz. Később talán lesz kenyér is. Fél órával ezelőtt az utolsó két csomag kétszersültet tettem kosárba a boltban.

Újra nincs áram, néhány perc után. Ez bizony keservesnek ígérkezik.

Vajon ma lesz-e JUL-os ugránczolás, idéetlenkedés Belehrád főterén?

Basara nyilatkozik a mai *Blic*-ben. A körülményekhez képest tisztességes az írás, de valami nagyon-nagyon nem stimmel. Azt állítja, hogy a CNN-en az albánok szimulált kiköltözésének jeleneit közvetítik („kada na CNN-u prikažu prizore simuliranog iseljavanja Albanaca”). Úgy látszik, még Basara sem képes kitépni magát a halálhozó szerb nacionalizmus öleléséből. Barátom, nem szimulált kiköltözés ez, hanem véres, brutális kiűzetés. Kár, nagy kár, hogy tudatodig e tény nem tud elhatolni. Hol vannak most a „biciklisták”?

Tizenegy tizenkettő: nagy robbanás. A szirénák persze hallgatnak, mert nincs áram.

Áram híján gázon melegítjük föl G.-nél a tegnapi levesmaradékot. Három tojás is fő a szomszédban. A rádió azt ígéri, hogy estélig úgy-ahogy rendeződik az áramellátás. A épp most ért haza, egészen véletlenül ráfutott két sápadt veknire. Az egyiket följajánljuk G.-nek.

Május 4.

Az este a csillagokkal teleszórt májusi eget fürkésztem, melynek képét a Naftagas felől gomolygó füst sem ronthatta el. Ilyen hallgatag sötétséget csak gyermekkoromban tapasztaltam Vörösmarton, a közönyösen járó holdat szemlélve az udvaron. A nagy csöndben egyszer csak „égi” fény ömlött el felettünk, s láttam is a rakéta becsapódását. Nem sokkal később kemény, nehéz detonáció

rázta meg a nyitott ablakokat. Már a teraszon voltam, amikor újra megnyílt az ég, erős fénnel. A hang a lerombolt új híd irányából érkezett, s arra kellett gondolnom, hogy csakis a televízió épületéről lehet szó. – Csakugyan így van.

Az áram éjjel kettőkor jött meg. P. a délután bedagasztott keksztésztával bajmólódott, aztán vasalगतott, miközben négyszer újra elment az áram.

Adja Isten, hogy Csernomirgyin amerikai útját kompromisszum kísérje. Minden porcikám irtózik attól, hogy a vadkan esetleg „trónon” marad, de a további bombázás is riaszt. Egyszerűen megkerülhetetlen a kérdés, hogy ugyan ki hatalmazta fel a NATO-t a büntetés jogával, az isteni szereppel?

A sorbaállás alatt bárgyú asszonyok a szerb ártatlanság talajszinti szférájában karattyoltak buzgón.

Benéztem a tanszékre. A Spens sötétségben, a fakultás is. A Spens előtt hosszan kígyózó sor, nyilván cigarettáért. Visszafelé jövet hasonló kép. A kenyérboltok előtt tömött sorok, de kenyér sehol. A kávéházak, vendéglők teraszán jó sörök és jó cigaretták mellett elégedett úgazdagok sütkéreznek. Szerencsére P. szerzett egy lepényt. Dohányt is, de pipadohányt, én meg az egykori pipámat már rég elhajtottam. Itthon se áram, se víz. P. előkereste a kacetok közül a régi jó vörösmarti, patikai spirituszfőzőt. Sz. G.-nek alighanem van spiritusza. Mit is mondhatnék?

Május 5.

Jó korán, negyed hétkor lezarándokolok a trafik elé. Három napja nem kaptak cigit. Mire odaértem, már nagy sor képződött. Roppant érdekes figyelni ilyenkor az embereket. Azt, hogy egyesek kisstílusú miként próbálják átejtetni a többieket, milyen olcsó trükkökkel furakodnak be a sorba. Az önzés gesztusai lépten-nyomon, bár azt is meg kell jegyeznem, hogy mások viszont nagyon szépen tartják magukat, úgyelve arra, hogy meg ne sértsék a többiek méltóságát. Végül kaptam cigit.

Az áram újra elment.

Hajnalba azt hallottam a rádióban, hogy a Csernomirgyin-terv szerint mégiscsak nemzetközi békefenntartó erőket kellene telepíteni Kosovóba, de csakis olyan országokból, amelyekben a vadkan megbízik. Ugyan meddig szabhat még feltételeket ez az ember, aki tíz éve halált produkál térségeinken?

Az áram délután fél háromkor jött meg, de most, este fél nyolckor megint elment.

Rugovát és családját váratlanul kiengedték Rómába. Mi rejlik emögött?

Május 6.

Csendes éjjel, nagy záporral, hosszú esővel, lehűléssel.

Ismét beálltam a sorba cigarettáért. Néhány idősebb asszonynak be nem állt a szája. Hajmeresztő „tények”-ről lefetyeltek. A férfiak inkább a cigaret-

tahiány kapcsán tréfálkoznak, s általában jobban tartják magukat. Cigaretta nem érkezett.

Villanyunk egész éjjel volt.

Vuk Obradović kerek perccel kijelentette rádiónyilatkozatában, hogy a vadkannak vissza kell vonulnia a politikai életből. Nem irigylem a kis diktátort. Ha belemenne fegyveres erők kosovói állomásoztatásába, a tábornokai alighanem megbáználák. Ha viszont nem hajlandó a kompromisszumra, a magát Isten helyébe képzelő NATO könyörtelenül szétveri az országot. A sokat szenvedő albán tömegek pedig végül senkit sem fognak érdekelni. Az, hogy a „szerb” lelkiismeret nem tud szembenézni ezzel a gonddal, csöppet sem csodálható. Az utca embere még mindig vakon hisz a gyalázatosan primitív és egyoldalú hazai propagandának.

Kilenc óra öt: elment az áram.

Bent jártam a karon. Hazafelé riadó kapott el. Ebéd előtt lefűjták, de fél háromkor újra megszólaltak a szirénák. Egye meg a fene, gondoltam, lepihenek azért egy kicsit. Jóformán még le se hunytam a szemem, amikor igen erős robbanás rázkódtatta meg az ablakot. Fölugrottam. Ugatni kezdtek a légvédelmi ágyúk, gépek vonultak, ijesztő surrogás hallatszott, s egyszer csak remegni kezdett a ház. – Földrengés! – mondtam, de ezúttal tévedtem. Ismét a Majeвица kaszárnyát bombázták, s alighanem eltalálták a lőszerraktárt. A talajmozgást ez okozhatta. Ennyire „sűrű” még nem volt körülöttünk a levegő. Azonnal hívtam Cs. S. P.-t. Meséli, hogy potyogni kezdtek a könnyei, s a konyhában egy üvegből kilötyögött a víz. Rendesen mozgott alatta a föld. Talán ma már nem ér bennünket újabb csapás. A. és P. enyhe szívdobogást kapott. G. is átszaladt hozzánk.

A rádió jelentette, hogy egy bomba eltalálta az „objektum”-ot (mármint a kaszárnyát), egy másik viszont igen közel, három városszéli kisutca kereszteződésében csapódott be, húsz méter átmérőjű s mintegy kilenc méter mély krátert vájva ki. Négyen megsérültek, több lakóház, lakás megrongálódott, P. iskolájának egyik frontján az összes ablak beszakadt.

Május 7.

Dermesztően hideg szélben már hat óra után ott állok cigarettáért. Korán mentem le, de már vagy negyvenen álltak előttem. Többen a tegnapi bombázásról szólnak, tréfacsináló azonban még mindig akad az emberek között. Végül sikerült cigit szereznem.

Amint jöttem hazafelé, ámulva vettem észre, hogy már az „ákác” is kivi-rárgzott. Törtem egy gallyat, P. vízbe tette a tévé elé, melyen, hál’ Istennek, megszűntek a „patrióta” gennyelmények.

A hazai propaganda tele pofával beszél a környezetszennyezés veszélyéről, de a lelkek szennyezésének gondolata érthetően eszébe se jut. Mindazonáltal

ne higgye senki, William Clinton se, hogy isteni szerepet tölt be. Amit ők csinálnak, az valójában nem más, mint blőd, alacsony érdekek morális mezbe öltöztetett parádéja. Megkésett, nagy farsang, mely után véletlenül sem a tiszta ébredés pillanatai következnek.

A vadkan ugyan mit kezd a *nyolcak* tervével?

Tizenegy óra húsz: riadó. Délután kettő felé repülök húznak el fölöttünk, légvédelmi tűz, hét–nyolc távolabbi detonáció. Tizennégy harminckor még mindig hallom a gépeket az íróasztalomnál.

B. J. jelentette az imént, hogy délelőtt kiürítették a műszaki kart, a bölcsészetről pedig tizenegykor mindenkit hazaküldtek.

Tizennégy negyven: újabb robbanások. Ismét a tévét és a venaci átjátszót bombázták. Az emlékmű is megsérült.

Nišben sok halott és sebesült.

Május 8.

Kemény éjjel. Három óra tájban gépek morájára riadok. Légvédelmi tűz, nagy buffanásokkal. Kisvártatva kiderül, hogy megint a Majevisa kaszárnyát lőtték. P.-nek ma oda kell mennie ügyeleteskedni.

Ismét grafitbombákat vetett be a NATO. Belgrád egész éjjel sötétben volt, miközben minden eddiginél keményebb támadás érte a várost. Rakéták robbantak a kínai nagykövetségen, a Jugoszlávia Szállóban, a városközpont maga volt a pokol. Batajnicát úgyszintén ijesztő támadás érte. Állítólag 2,5 tonnás bombákkal szórták meg a katonai röptér maradványait.

Mindig is porszemnek tudtam magam a világ viszonylatában, s talán épp ezért lázad bennem minden maradék szellem a NATO ellen, amely erőszakkal, tábornoki cinizmussal kívánja tudtomra adni, hogy lófig se vagyok ebben az életben. Miféle lelkiismeret munkál, ha munkál, a nagy szövetség vezetőiben, ha képtelenek fölfogni, hogy *minden egyes ártatlan áldozat vére az égre kiált?* Közöl volna már e világ végső pusztulása? Nem tudhatjuk.

Van-e egyáltalán értelme ezeknek a jegyzeteknek? Mi a fenét akarok velük?

Most már csakugyan és mélyen szenvedünk.

S ismét eszembe jut Orbán Viktor, aki azt bizonygatja, hogy a NATO bennünket, jugoszláviai magyarokat is véd. Ugyan már! Minket is éppúgy semmibe vesz, mint ennek a szerencsétlen országnak minden más polgárát.

A NATO szerint a Jugoszlávia Szállóban volt Arkan szabadcsapatainak főhadiszállása. De ha így volt is, hogy a fenébe lehetett csapást mérni a kínai nagykövetségre is?

A déli krónikában egy Požarevacról menekülő szerb lány is megszólalt V. Sz. mikrofonja előtt. Elmondta, hogy a magyar vámos ötven márkát vasalt be rajta, csak úgy, nyugta nélkül. – Szégyen – panaszkodott a lány, s én is csak

azt mondhatom, hogy szégyen, gyalázat, messze büzlő korrupció. Manapság már minden lehetséges. Éljen a globalizáció!

Az éjjel, amikor nagy pislogás után elment az áram, a rádióm nem akart megnyikkanni. A szó szoros értelmében kétségbeestem, hiszen ha e tébolyban még informálódni sem tudok, akkor egyszerűen elviselhetetlenné válik minden. Szerencsére később, miután jól kikáromkodtam magam, mégis megszólalt a kis masina.

P. tizenhárom óra tízkor megjött. Hazaengedték.

Május 9.

Nyugodt éjszaka. Ismét lenn bombáztak. P. is velem tartott sorba állni. Egy órát lehúztunk, de cigaretta nem érkezett. Kiszaladtam a piacra. Vágott dohányt sehol. Végül odasomfordáltam egy „nem ma leburnult” lányhoz, s halkan megkérdeztem, van-e cigarettája. Volt, hosszú Lucky Strike, huszonöt dinárért. Két dobozzal vettem. Ilyen drága cigit még sose szívtam. Nagyon be fogom osztani.

Az asztalok közt ténferegve magyar szó ütötte meg fülem: – Nagyon forró a helyzet. – Néhány lépés után visszanéztem. S. L. beszélgetett valakivel.

Cs. hívott az imént, jó volt hallani a hangját.

A *Magyar Szó* mai száma közli Konrád György *Ki adott erre jogot?* című írását, amely a freiburgi egyetemen április 28-án elhangzott beszédének részlete. Okos szavak, *pusztába kiáltott szavak*. A teljes szöveget a lap persze nem közölhette. Lehet, hogy a kimaradt bekezdésekben a vadkan örültsége is a helyére van téve.

Május 10.

Végre *riadó nélkül* telt el az éjszaka. A kínai nagykövetség bombázása jókora zavart kelthetett a NATO-ban.

Reggel már hat óra előtt ott szorongtunk a sorban. Cigaretta ma sem érkezett.

Az utca embere, a tömeg változatlanul a sűrű sötétség útjait járja. Egy idősebb asszony, aki március 24-e óta minden éjszakáját óvóhelyen tölti, hajmeresztő ostobasággal azt fejtegette, hogy az a rohadt Clinton börtöntöltelék pondrókat ültet a bombázókba, hogy kíméletlenül irtsák a szerb népet.

Mi lesz, ha egyszer mégis eszmélkedni kezdenek ezek a félrevezetett emberek? Meg tudják-e majd emésztetni, hogy egy maffia önkéntes áldozatai voltak hosszú éveken át?

A kínai nagykövetség bombázását, úgy hírlik, kettős kém készítette elő, hogy a BT várható döntését elodáztatva, meghosszabbítsa a vadkan hatalmát. Ha mégsem sikerül, a piti diktátor csakugyan mehet Dél-Afrikába. Állítólag a lopott nyagonát már oda menti.

Az imént hallottam a valjevói rádióban, hogy az ország légtérében *egyetlen* gép sem tartózkodik. Mire készül a NATO a baklövés után? És egyáltalán, mi lesz ezzel az agyonbombázott országgal? Marad minden a régiiben, csak épp ötven-hatvan év előtti szinten? A kemény diktatúra jegyében? Undorodom.

Tizenhárom óra negyvenöt: riadó. Két erős robbanás. Az elsőnél kinn nézelődtem a teraszon. Úgy vélem, északkeletről érkezett a hang. A második, erősebb irányát nem tudtuk megállapítani, mert akkor már az előszobában ültünk, kártya mellett. – A rádió szerint hangrobbanás volt.

Tizenhét óra: vége a riadónak. Čačak és Kraljevo volt a célpont. Halottak, sebesültek.

Este kilenc felé: újra riadó.

Május 11.

Reggel már fél hatkor ott álltunk a sorban. Bő két óra kínlódás után két-két doboz Classicot kaptunk.

A vadkan újra át akarja ejteni a világot. Kezdi „visszavonni” csapatait Kosovóból, de senki sem hisz neki. Agymosott örültek makacsságával ragaszkodik a hatalomhoz.

Tizennégy óra öt: riadó. Délen intenzív bombázás.

Tizenöt negyven: vége.

Lányi Zsolt, a kisgazdapárt alelnöke rittentett egy nagyot: – Legyen Vajdaság külön ország! – Szerencsére a magyar kormány nem veszi komolyan az efféle agrémeket.

Ezentúl a NATO Magyarország, Románia és Bulgária felől is támad. Bírjuk-e, és meddig? Hogy a vadkan bírni fogja, nem kétséges. Különösen ha már megvan az gévérútja.

Május 12.

Nyugodt éjjel, bár két hullámban is vonultak a gépek. Lenn egyetlen bombázás.

P.-vel már öt óra után ott álltunk a sorban, de cigaretta végül nem érkezett. Két újabb számla viszont igen. Adó és villany. Kiszaladtam a piacra száz márkával. A régi üzérek sehol. Rákérdeztem egy atyafira. Nem, ő nem vesz márkát. Ütődötten körözni kezdtem, amikor a megszólított utánam eredt, hogy van ott a standnál egy asszony. Visszamentem. – Rendben – mondja a kofa. – Mennyit adna el? – Százat – mondom. – Jó – mondja, s nyújtja a márkát. Odaadtam neki a százast. Azt mondja, mindjárt jön, és eltűnik a piac forgatagában. Néhány pillanatig szidtam magam, mint a bokrot. Te hülye, mi lesz, ha nem jön vissza?! Egész nap itt fogsz ácsorogni, mint egy ütődött balfácán? Végül mégis visszajött, és a kezembe nyomott egy rakás pénzt. Tüzetesen megszámloltam, s kiderült, hogy tíz dinárral többet adott. Mindket-

ten örültünk, hogy egyikünk sem akarja átejtteni a másikat, a tízest ugyanis azonnal visszaadtam.

Félünk, félünk, félünk, de én még mindig nem annyira a bombázástól.

Újvidékre alig tudok ráismerni. A piacról jövet a Slobodan Bajić utcán át tartottam a kiállítás melletti kisposta felé, s megrökönyödve láttam, hogy az egyetemista otthon teljesen megroggyant. Harminchét évvel ezelőtt laktam ott, s azóta minden megváltozott. Csakugyan, megmásiíthatatlanul Márai Sándor hazája már az én hazám is.

Tizennyolc óra ötven: riadó. Nehéz éjszakánk lesz?

Cs. hívtott nemrég, jó volt hallani a hangját.

Május 13.

Reggel négy óra után nyolc erős detonáció a szerémségi oldal felől. Akadt közöttük ablakrázó is. Alighanem ismét a tévé romos épületét lőtték. A rádió még nem mond semmi biztosat. Ezek a gépek feltehetőleg már Magyarországon szálltak fel.

G. L. mondja a tanszéken, hogy értesülése szerint a tévét és a rendőriskolát lőtték hajnalban. Együtt bosszankodunk a Kossuth rádióban hallható bődületeken, amelyeket a demokrácia nevében tálalnak.

A tévé a Nork vagy a Bazar alól sugároz, a főposta igénybevételével, s ez nagy veszély.

Tizenöt óra öt: riadó. Tizenhat ötvenöt: vége.

Május 14.

Az este ismét grafitbombáztak, de az áramszünet szerencsére rövid ideig tartott. Verbászon lerombolták a városszéli csatornahídat. Zombor és Újvidék között így körülményesebb lesz a közlekedés.

Tizennégy óra öt: riadó. Tizenöt harminc: vége.

A jugoszláv fél még mindig feltételeket akar szabni a NATO-nak, a vezérkari főnök pedig magabiztosan kijelentette, hogy a bombázás a hadsereg egyetlen egységében sem okozott számottevő kárt. Nosza, veressük magunkat tovább, majd csak fölfordulunk a télen!

Egy kosovói farmon száz menekülő albán halt meg a NATO céltévesztő támadása után. Nincs mentség rá, mint ahogy nincs mentség arra sem, amit a rezsím az albán tömegekkel művelt és művel. Sátáni erők tombolnak közöttünk változatlanul, és Isten hallgat, mélyebb borzadással, mint Vörösmarty korában.

Május 15.

Az éjjel vad vihar, mennydörgés, zápor, de riadó nélkül, immár *másodszor* az eltelt hat hét alatt.

Cs. B. mesélte a napokban: A NATO-gépet találat éri, zuhanni kezd. A pilóta kétségbeesetten nyomkodja a gombokat, de nem sikerül katapultálnia.

Már vészesen közelít a földhöz, amikor egy karosszékből repülő ember mellé ér. – Uram, melyik gombot kell megnyomni? – kiált át hozzá idegesen. – Tévedés – szól vissza emberünk –, én a Naftagásból jövök.

Arról beszélgettünk a karon, hogy az elmúlt hetekben egyetlen magyar rokon intézmény sem kereste föl telefonon a tanszéket, hogy hát miként is vagytok, vagytok-e még egyáltalán, ti szerencsétlenek. Ez éppannyira sajnálatos, mint az, hogy a Magyar Írószövetség úgyszintén hallgat. Ha nem volna Konrád Györgyünk, ugyan mi vizsgáztalhatna bennünket ebben a mocsárban?

B. J. javasolja, hogy a napokban üljünk le néhányan, és vitassuk meg, mit is lehetne tenni a tanszék jövője érdekében. Sokat nyilván nem. Az utóbbi évtizedben mindegyre úgy érzem, hogy a jugoszláviai magyarság olyan homokzátony, amelyet az áradó víz módszeresen körülnyaldos, majd ellep, szétmos. Én persze ezt a perspektívát is vállalom. Még ha tudom is, hogy a hadiállapot megszűnte után újabb ezrek és ezrek fogják elhagyni Vajdaságot. A grandiózus értelmetlenségben ennek a kitartásnak talán mégis lehet némi értelme.

Tizenkét óra gyövennyolc: riadó. Gyorsan vége.

„Leteće NATO-horde” – mondja „poétikusan” a belgrádi rádió tudósítója.

Május 16.

Kései riadó, borult ég alatt. Nyugodt éjszaka. A legközelebbi robbanásokat a Fruška gorában regisztrálták.

A kirándulásra készülő Cs. újra ideszólt.

A világon mind többen sürgetik a bombázás azonnali megszüntetését. Ezzel természetesen magam is egyetértek, de ha arra gondolok, hogy az abbahagyás a vadkan hatalmának meghosszabbítását eredményezné, undor vesz erőt rajtam. Hova jutunk, ha a romokon megerősíti hatalmát? Ezzel a dilemmával Konrád György sem számol, mert nem itt kell élnie. Távolról, úgy látszik, minden másnak mutatkozik. Elvontabb dimenziókban marad.

Éjjel egy óraker csöngött a telefon. Amint fölvettem a kagylót, egy durva női hang üvöltöteni kezdett: – Branka, odazovi se, pička ti materina. Ja sam primila drogu, znam da si tu, javi se! – A továbbiakra már nem voltam kíváncsi.

Május 17.

Csendes, nyugodt éjszaka után ragyogó napsütés. Rutinosan sorba álltam cigarettáért. Sehöl semmi.

Az éjjel újra csöngött a telefon. Fölvettem és befogtam a kagylót, vártam. A vonal túlsó végén csönd. Csak kövér, nagy szuszogás hallatszott, s ez idegesítőbb volt a tegnapi nő rikácsolásánál.

J. L.-ék új autonómiakonceptción dolgoznak, amely a területi autonómiát is magában foglalja. Merész, hazard tervezetés ez, hiszen ha a Nyugat cserbenhagyja az elüldözött albánokat, s a vadkan a pusztá ország teljhatalmú ara

marad, evidens, hogy etnikai tisztogatásának következő célpontja mi leszünk. J.-éket alighanem Pestről biztatják. Pest számára, néha úgy érzem, mi csaknem annyira lényegtelenek vagyunk, mint Amerikának az albánok. Kegyetlen dolog, akárhogy vesszük is.

Tizenöt óra húsz: riadó.

A tanszéken J. K. arra hívta föl a figyelmem, hogy a bombázás csak 24-éig tarthat, mert hadüzenet nélkül amerikai katona két hónapon túl nem vehet részt semmiféle hadviselésben. Később ugyanezt nyomatékosította K. K. is. – És akkor mi lesz? – vetettem föl. – Valami más. A harmadik világháború – mondta K. K.

Bármint lesz is, a gyalázat biztosan folytatódik. Vagy így, vagy úgy.

Ma ettük az első idei földiepret.

Május 18.

Csöndes éjjel. Hajnalban erős robbanások a Fruška gora és a város északeleti határa felől. Engem addigra elnyomott az ideges álom. Érkeznek Magyarországra a vadászbombázók és a tankölő gépek. Újabb erős támadásokra kell számítanunk?

Cigaretát ma se kaptam. Majd a sarki maszelnál veszek feláron. Még az a jó, hogy nem kell egész a piacra menni. É. szerez öt doboz Rodeót vagy Lovčent Szabadkán. Igazán kedves tőle.

Tizenhat óra előtt: riadó. Nem sokkal később több erős, távoli, tompa buffanás. Állítólag Sremska Mitrovica környékét bombázták. A katonai cenzúra továbbra sem engedélyezi a célpontok megnevezését. Ehelyett a rezsim rádiói azt verklizik, hogy „zločinci su gađali isključivo civilne ciljeve”.

Dinđić pártirodáit feldúlták Belgrádban. Vuk Obradović megússza-e szárazon?

G. L. tegnap a kezembe nyomta a *Holmi* egy számát, amelyben egy előttem ismeretlen szerző *néhainak* nevezi a jugoszláviai magyar irodalmat. Vajon ezek a „néhaizók” mért nem látják be, hogy bizony ők maguk is néhaiak?

Május 19.

Nyugodt éjszaka után sorbaállítás. Sehol semmi. Benézek a tanszékre.

B. J. teljesen abszurdnak látja a pillanatnyi helyzetet. Nagyon egyetérték vele.

Az utcán K. K.-val futottam össze. Azt bizonygatta, hogy Amerika és Anglia, amely a múltban annyi gonoszságot követett el, hamarosan tragédiák sorát fogja megélni, mert az új évezredbe nem lehet kiegyenlített számlákkal belépni. Isten egyensúlyt tart. Tanácstalanul hallgattam. Megítélésem szerint Isten, akit valójában nem lehet megnevezni, nem avatkozik bele a világ dolgaiba. Oly módon különösképpen nem, hogy egyeseket segít, másokra meg

lecsap. A legtöbb, amit az ember a megnevezhetetlentől kaphat, csak sejtem, a kegyelmi állapot, amely azonban, ha csakugyan az, sohasem demonstrál beavatottságot.

Május 20.

Igen kemény támadás Vajdaság ellen: Zombor, Palics, Szabadka, Verbász, Szenttamás, Bánát, a Fruška gora.

A Híd-díjat a zsűri B. J.-nek és K. F.-nek ítélte oda. Ha ma B. J.-vel találkozok, föltétlenül a „megkontrázott” díjhoz fogok neki gratulálni.

Új fűzet, s most azon töprengek, ezt is tele kell-e firkálni, mígnem a zavaros béke pillanatai elérkeznek.

A vadkan még mindig feltételeket akar szabni.

Módfelett érdekel, hogy a NATO milyen magyarázatot ad a dedinjei kórház bombázására.

A *Beszéljük meg* mai műsorában néhányan kikeltek a FIDESZ-es pökhendiség ellen. Jó tudni, hogy nem csupán e szétbombázott országból látszik kakaskodásnak az, amit a hatalmon levők produkálnak olykor odaát.

Cs. ma reggel újra ideszólt. Sajnálom, hogy a kis pénzét eltelefonálja.

B. J. attól tart, hogy egy szép napon vonatokon zsuppolnak ki bennünket. Úgy gondolom, bár lehet, hogy ez csak dőre remény, hogy ilyesmire csak akkor kerülhetne sor, ha a vadkan ebből a kalandjából is megerősödve lábalna ki.

A rezsim propagandája továbbra is undorító. Szemlátomást az agymosottság állapotát akarják fenntartani. Már ez is arra utal, hogy messze még a bombázás vége.

Húsz óra huszonöt: riadó.

Május 21.

Az este és éjjel szokatlanul erős szél fúj. Csapkodta a nyitva hagyott ablakot, amikor pedig kitértam a szárnyait, dühödten a függönyt tépdeste.

Éjjel, „állomás keresőben”, egyszer csak K. A. hangja ütötte meg a fületem, gondolom, a Zombori Rádió hullámhosszán. Már rég éreztem ekkora örömet, pedig gyakori gatyázásaiért azelőtt többször fedtem lélekben szegényt.

Éjfél után egy órakor fülembé jutott, hogy a zombori lerakatot minden eddiginél vadabb támadás érte, sőt, egy rakéta vagy bomba „eltévedt”, és a Vuk Karadžić utcában lakóházat talált el. Egy halott, sebesültek. Nemsokára föltétlen hívom E.-éket.

Megtudtam tőlük, hogy ez a támadás volt eddig a legijesztőbb. Az emberek, ők is, kínjukban kitérültek az utcára. A „kolaterális” károkat okozó rakéta egyébként tőlük elég messze vágódott be.

Egy jó ismerőstől kérdeztem tegnap, van-e busza hazafelé. – Most színházba megyek – mondta. Kissé meglepődtem. Ha minden riadó esetén óvóhelyre

vonul, mi készleteti színházba? Talán a közösséghez tartozás vágya, amely úgy-ahogy ellensúlyozza félelmeit?

Megjelent a *Híd* háborús száma. Pontosan olyan, amilyennek képzeltem. Impressziók, panaszok, megrendülések, de a nyomor teljességének dimenziói sehol.

B. I.-nek egyébként nagyon igaza van, midőn jegyzetében azt fejtegeti, hogy a lidérces éjszakák után a természet rendje szerint felkelő nap állítja helyre lelki egyensúlyunkat.

Tíz óra ötvennégy: riadó. Se P., se A. nincs még itthon. Tizenkettő egy: vége.

A telepi Petőfi Sándor Magyar Művelődési Egyesület székházát „okkupálta” a katonaság. Erre a sorsra jutott a zombori Kaszinó is. S ha netán a NATO bombázná ezeket az épületeket, azt kellene hallanunk, hogy a gonosztevők magyar művelődési egyesületeket tettek meg célpontnak.

P. meséli, hogy nemzetközi szakszervezeti küldöttség érkezik hamarosan az iskolájukba, s a terepet előkészítő fejesek fölháborodottan tették föl a kérdést, hogy hol vannak itt a nemzetiségi feliratok, plakátok, pannók. Hányinger környékez, hisz P.-t már évek óta a szó szoros értelmében ki akarják rúgni, mondván, hogy nincs szükség anyanyelvápolásra.

Tizenkettő negyven: erőteljes detonáció. Hangrobbanás? Hallottuk a vonuló gépet.

Május 22.

Az este már szédelegtem a kimerültségtől. Gyanútlanul lefeküdtem, de fél három felé mégis ki kellett ugranom az ágyból. Gépek vonultak idegen dörejssel, Belgrád és Újvidék környékét bombázva.

Reggel kilenc felé Zs. jelezte Völklingenből, hogy az este, tusolás előtt, R. rosszul lett, kórházba kellett szállítani, kómában van. Arra kért, értesísem R. hűgának fiát Hódságon, mert nem tudja elérni. Sikerült. Cs.-t mozgósítottam, jelezze Zs.-nek, mert sehogyan sem sikerül őt visszahívnom.

E. meséli, hogy az éjjel ők is megélték a bombázás földrengésre emlékeztető tüneteit.

Se áram, se víz.

Tizenkét óra harmincöt: riadó. Teljesen beborult, vihar készülődik.

A szomszéd ház előtt egy asszony a kiskertet kapálgatja. Ebben a tébolyban talán az ilyesmi az egyetlen lehetséges menedék. Lám, már Voltaire is megmondta. Bár ő is gyalázatosan látta a világot, azt azért még csak nem is sejtette, amiben majd élünk adatik.

Tizenhárom óra nyolc: vége a riadónak.

Zs. jelenti, hogy R. egy agyközpontja teljesen szétroncsolódott, nincs remény rá, hogy túlélje a szélütést. A hírt E.-vel is közöltem. Náluk sincs villany.

Tizennégy óra: riadó. Tizennégy ötven: vége.

A mai *Magyar Szó* közli Nadas Péter választát Konrád Györgynek. Nadasnak több mindenben igaza van, de a lényegét ő sem közelíti meg, egyszerűen nem kérdez rá. De hát végső fokon nem Konrád és nem Nadas véleménye itt a fontos.

Az áram kilenc órakor ment el, s csak most, este fél hétkor jött meg.

Május 23.

Csendes éjjel, a Fruška gorában bombáztak. Az áram reggel négykor elment. A húslevest éjfélig főztem, de, úgy látszik, hiába, ki kell dobnunk az egészset. Miért is nem vettem már spirituszt, hogy legalább kávézhatnánk, mint évtizedek óta minden reggel?

Az esti riadót reggel fél hét után fűjták le. Az áram hol megjön, hol elmegy. Kínlódunk. Sikerült két kenyeret szereznem.

Tizenhárom órakor Zs. jelentette, hogy R. meghalt.

J. K.-tól hallottam egy igen sötét, de találó viccet. Találkozik a szerb és az amerikai gyerek. A szerb kárörvendőn mondja: – Ti nemaš istoriju! – Mire az amerikai, úgyszintén kárörvendőn: – A ti nečeš imati geografiju!

Május 24.

Este tízkor, közvetlenül a szirénázás után, három erős robbanás, majd újra elment az áram. Kisvártatva megjött, noha újvidéki elektromos berendezéseket, transzformátorokat is bombázott a NATO. Hajnali négykor bekapcsoltam a bojleret. Jelenleg, hét óra tájban, még mindig van áram.

Ma vizsgáztatunk É.-vel. Mindössze másfél óra áll majd az írásbelizők rendelkezésére. Délig, egy óráig a szóbelit is le fogjuk bonyolítani. Szorongva gondolok egy esetleges riadóra, amely megzavarhat bennünket. A hallgatóknak nem épp egyszerű manapság leutazni Újvidékre. A riadóra vonatkozó rendelkezést viszont nem szeghetem meg, vállalnom kell a felelősséget a hallgatókért.

É. három-három doboz Rodeót és Drinát hoz jutányos áron.

R. öt dolgot szeretett volna még megérni: 1. az aranylakodalmát; 2. az új évezred kezdetét; 3. össze szerette volna még írni az utódok számára a paripási, szülőfalujabeli mesterségeket; 4. lapozgatni a Zs.-nek ajándékozott képes Bibliát; 5. elmenni még egyszer Berlinbe, a romtemplomba. Semmi sem sikerült neki.

Tizenöt óra után: riadó. Két hullámban heves támadás a város környéke ellen. Előbb három–négy masszív robbanás hallatszott délkelet felől, majd újabb négy–öt rakéta vagy bomba a Naftagast érte. Sűrű, fekete füst gomolyog a romok felől.

Este fél nyolc felé ismét elment az áram. Töksötétben rostokolunk, találgatva, mikor lesz a riadó, s elkerülnek-e bennünket a gépek.

Huszonegy óra ötvenhárom: riadó, tündöklő holdfényben. P. fölkel, mert fél, hogy hamarosan érkeznek.

Május 25.

Csendes éjszaka után ragyogó hajnal. Áram és víz van. Ma már a gép is moshatna talán. Tegnap olyan gyenge volt az áram, hogy fuldoklott a masina.

A pénzünk fogytán. Íme, május vége van, de még a januári fizetésemet sem kaptam meg. Fölzabálja a háború, de majd csak lesz valahogy.

K. K.-nak, J. K.-nak mégsem lett igaza. Semmi jele annak, hogy a NATO abbahagyni készülne a bombázást. Sőt, a drága tábornokok siettetik a Taszáron állomásozó „lódaraszak” mielőbbi bevetését, mert közelségük meglepetést biztosít. Attól tartok, hogy a hosszú fárasztásnak mégsem lesz kézzelfogható eredménye, s végül meredeken, könnyörtelenül csap majd le ránk a nyomor. A mostaninál is sivárabb nyomor.

Délelőtt elment a víz, délben az áram is.

Tizenhárom óra öt: riadó. Tizenöt negyvenöt: vége, majd váratlanul erős detonáció. Feltehetőleg hangrobbanás.

Május 26.

Éjjel fél gyakor félelmetes repülővonulásra riadtam föl. A légvédelem vadul kaffogott, ismét „megsűrűsödött” a levegő. Mindhárman előbújtunk vackunkról. Mint kiderült, ismét a tévét bombázták, egy rakéta vagy bomba pedig a Duna innenső oldalán ért célba, a Danubius Evezősklub tájékán. Jókora kráter keletkezett, miközben néhány autó az égnek röpült. Szerencsére a közeli egyetemista otthon nem sérült meg.

Áramunk újra nincs.

Ma délelőtt néhány órácskára egyikünk sem lesz itthon. Azért fohászokodom, hogy ha számunkra a hontalanság van megírva a sors nagykönyvében, akkor sújtson le utcánkra az erőszak, amikor távol vagyunk.

A vadkan, mint várható is volt, tébolyultságában nem hajlandó a kompromisszumra. Ma éjjel hallottam a SZER-ben egy kruševaci édesanya vallomását, a fia Kosovóban katona. Harmattisztán tiltakozott az örültség ellen. Véleménye szerint az emberek kilencvenöt százaléka pontosan látja már, hogy a hatalom csakis a maga pozícióit védi, a tömegek azonban, sajnos, semmit sem tehetnek.

Tizenöt óra tizenöt: riadó. Tizenhat harminc: vége.

A piacon végre megjelent a jó minőségű, alkalmasint hercegovinai dohány. Aranysárga, jó illatú, kellemes. Most már igazán jöhetne egy kis pénz. Ma ötven márkát el kellett adnom abból a százból, amit a télen Cs. itthon hagyott.

Fél füllel hallok a Kossuth rádióban, hogy a NATO szerint gyors válasz érkezne arra, ha a vajdasági magyarságot bántódás érné. Adja Isten, hogy se ellenünk elkövetett atrocitásokra, se gyors válaszra ne kerüljön sor.

Eddig még sohasem voltunk annyira a Héttoronyba zárva, mint manapság. É. hozott Pestről egy könyvheti katalógust, s az embernek bőgni lenne kedve, hisz a reklámozott könyveket nemhogy nem vásárolhatja meg, kézbe se veheti.

Az éjjel a légvédelem, első ízben, rakétát lőtt ki. A teraszról néztem, amint vörös csíkot húzva maga után – fölkúszott a semmibe.

Huszonkét óra harmincnégy: riadó. Káprázatosan tiszta, csillagos ég. Két óra tájt kemény gépvonulás.

Május 27.

Füledt, napos reggel. Benézek a tanszékre.

Hazafelé, a Spensen erős robbanás ért utol. Beleremegtek a kirakatok. Mindenki fölneszelt, de csak néhányan kezdtek sietni, ki a szabadba.

Tizennégy óra ötvenöt: riadó. Negyed öt óta gépek intenzív vonulása. Előbb két távoli, majd egy ablakrázó detonáció. Csöndes az utca. Csak itt-ott lézeng néhány egykedvű ember. Tizennyolc óra három: vége ariadónak.

Megtörtént a vadkan elleni hágai vádemelés. Úgy gondolom, ez csak tovább növeli a válságot, s mind távolibbá teszi a politikai megoldást. Végül mégis invázióra kerül sor?

Délután Palicsot, Szenttamást is támadták. Mivel a Naftagas irányából újra füstfelhő gomolyog, a délutáni detonáció hangja nyilván az épen maradt s most eltalált tartályok felől érkezett.

Húsz óra húsz: riadó. A holdvilágnál, balról, újra sötét füstfelhők, akár egy hónappal ezelőtt. *Mintha végérvényesen a sátán hatalma alá kerültünk volna, úgy vergődünk ezen a körhintán.*

Május 28.

Reggel fél hat felé fölkeltem kávéfőzni. Szöszmötölés közben repülőzűgás ütötte meg a fületem, majd távoli detonáció következett. Hangrobbanás?

A belgrádi rádióból továbbra is egyfolytában ömlik a genny, a hazugság, a NATO pedig fittyet hány minden áldozatnak, és még mindig a hatalom és megtorlás üdvözítő erejében bízik. Lassanként egész Európa fölkiálthat: *Eli, Eli! Lama sabaktani!* Azt hiszem, manapság még a hívők sem értik az ember páratlan elhagyatottságát. Mert legtöbbjük nem tud és nem akar befelé indulni.

Tizenhat óra tájban gép vonul el, majd erős detonáció. Azt sem tudjuk, riadó van-e. Nincs áram.

A reggeli robbanás Temerin felől hallatszott. Ott bombázott a NATO egy gazdaságot, amelyet nyilván a katonaság szállt meg.

Taszárra megérkeztek a tankölő „varacskos disznók”. Ha bevetik őket, sok lesz a halott. A Magyarországon állomásozó F-18-as „lódarazsak” már javában marnak bennünket.

Május 29.

Éjjél körül erős dörgéssel, viszonylag alacsonyan keringni kezdtek a város fölött a gépek. Kisiettem a teraszra. Kisvártatva nagy fényű becsapódások voltak láthatók a tévé épülete táján. A robbanások hangja nyolc-tíz másodperc múlva érkezett. Néhány robbanás után P. már megszokott helyén, a folyosón kuporgott, majd előbújt A. is: – Azt mesélik az utcán, hogy a Halpiacot lövik. – Ugyan már – válaszoltam –, pontosan látszik, hogy hol vágódnak be a lövedékek. – Néhány perc után újabb találatokat észleltem, hátraszólva, hogy készüljenek a detonációkra. Remegett minden ablak, valahányszor a széles, kövér robaj hozzánk érkezett.

Éjjél után kettőkor újra morajlás, de a várost már nem lőtték.

Csernomirgyin a vadkannak azzal az ígéretével utazott haza, hogy Jugoszlávia hajlandó elfogadni a nyolcak tervét. *Elvben* természetesen, amivel a *gyakorlati* lépésekre váró NATO aligha fog megelégedni. Mégis a béke reménye csillant volna meg? Szinte hihetetlen!

Mindig kételkedőn ízelgettem a mondást, hogy az ember rendkívül sokat kibír. Most be kell látnom, hogy csakugyan így van. Mégsem szeretném, ha Cs. most hazajönné.

Úristen, mekkora törések keletkeznek itt, miközben az ismerős tárgyak között ténfergek naphosszat *idővesztetten!*

Megjött a víz, elment az áram.

Tizenkettő negyven: erős detonáció.

Május 30.

Éjjél fél tizenkettő táján gépek huzamos, masszív vonulása, de szerencsére bennünket ezúttal nem szórtak meg az újra kerek hold alatt.

Nyolc óra ötven: riadó. A. útban van V.-ékhez. A valjevói rádióban hallom, hogy Belgrád környékét bombázzák. Tíz óra kettő: vége a riadónak. Tíz negyvenötkor: nagy hangrobbanás.

A belgrádi rádióban anékét folyik arról, hogy mit is jelent a hágai vádemelés. A megszólalók egytől egyig azt bizonygatják, hogy a vadkan semmihez sem hasonlítható, egy a néppel, földre szállt angyal, aki soha-soha senkit nem bántott. Ma született bárány, mondhatnám, éppúgy, mint a megtévesztettek sokasága. Így aztán az albánok kiűzetéséről a tömegek még mindig nem hajlandók tudni. Csakugyan határtalan volna a mennyeiség mítosza? Ha igen, nem irigylem a szerb jövőt.

Tizenkettő harminc: riadó. A. hazaért. Tizenhárom negyven: vége. Tizen-negy negyvenöt: erős detonáció. Hangrobbanás?

Tizenhét tíz: riadó. Negyed hatkor gépek kezdenek dübörögni a város felett. Sorozatszerű becsapódások. A tévétől kissé jobbra: nagy füstfelhő. Még inkább jobbról, már Kamenica irányából úgyszintén füst száll. Jó húsz percen át tartott a zuhé. Pillanatnyilag csönd van. Tizennyolc tizenöt: vége a riadónak.

Kamenicán a volt híd környékét lőtték, de egy-két rakéta elcsúszott, és a Putnik vajda utcában nagy károkat okozott két-három családi házban. A lakók, remélem, nem voltak otthon.

Huszonegy óra negyven: riadó, immár *negyedszer* a mai napon.

Május 31.

Hajnali háromnegyed négykor két erős robbanás ugraszt ki az ágyból. A gomolygó füst irányából ítélve a Római-sáncoknál levő transzformátorállomást bombázhatták. Az egész városban elment az áram. Süket, béna hajnal.

Öt óra negyven: megjött az áram. Talán sikerül megfőzőm a reggeli kávé.

A snidling, mintha vesztét érezné, tombol jókedvében. Ma hajnalban tizenkilenc virágot számoltam meg rajta.

Benn jártam a tanszéken. Vizsgán. Alighogy beértem: riadó. A jelöltek megszeppenve kérdezték, hogy most mi lesz. – Várunk – mondtam. Jó tíz perccel később konzultáltam B.-t, hogy vállalhatom-e a kockázatot. – Igen – válaszolta. Végigcsináltuk a dolgot az „igazgatói”-ban. Megúsztuk egy hangrobbanással.

G. L.-nek a minisztérium engedélyezte a kisvárdai zsűrizést. Örülök neki, de nem irigylem azért a pillanatért, amikor majd „haza” kell érkeznie.

B. mesélte, hogy a tegnap délutáni támadást közvetlen közélről élte át. Egy Duna-parti emeletes házban jártak M.-mel, fönna nyolcadikon, amikor szemben, a túlsó parton hullani kezdtek a rakéták. A volt híd után következő alagút innenső és túlsó bejáratát lőtték, illetve kamenicai „üres” házakat, melyeket nyilván a katonaság használt. Egy jelen levő figura szerint a kamenicai hídon rekedt kómbi temerini magyará, aki lokátorként működött a híd lebombázásakor. Mi készül itt?

Megjött az áram. Ezúttal háromórás volt a szünet.

Tizenhét óra kettő: riadó. Tizennyolc huszonöt: vége. Šabacot bombázták.

Húsz óra harmincnégy: riadó. A harmadik ma.

Nemrég Cs. hívott bennünket, kissé szomorkás hangon, Zs.-éktől.

(Folytatjuk)